

از کاشت تا برداشت

اشتراک در شبکه‌های اجتماعی:

آدرس صفحه: <https://mav>

[1]

موضوع مقاله:

[تربیت فرزند](#) [2]

به قلم: ابوالفضل ابراهیمی

مسئولیت‌پذیری، بخش مهمی از رشد شخصیت کودک است که در رابطه‌ای یک یا چندسویه شکل می‌گیرد. برای آنکه این مرحله به خوبی طی شود، در مرحله نخست لازم است کودک برخی ظرفیت‌ها را به دست آورده باشد. در مرحله دوم نیز والدین می‌توانند با استفاده از راهکارهای عملی، مسئولیت را به کودک خود بیاموزند. در این نوشتار، به برخی از زمینه‌هایی که ضرورت دارد پیش از اقدام به آموزش مسئولیت‌پذیری، در کودکان ایجاد شود، اشاره خواهیم کرد.

آنچه لازم است کودکان درک کنند

پیش از هر اقدام عملی برای آموزش مسئولیت‌پذیری، لازم است کودک شما از اموری چون «مجزا بودن او و نیازهایش از دیگران»، «اهمیت داشتن خواست‌های دیگران»، «نتیجه ویژه هر عمل» و... درکی نسبی به دست آورد. در این بخش، به برخی از این امور اشاره می‌شود.

1. درک مجزا بودن

آزادی و مجزا بودن ما از افراد دیگر، یکی از مهم‌ترین اجزای رابطه است. ما باید بتوانیم به مجزا بودن افرادی که دوستشان داریم، احترام بگذاریم. اگر می‌خواهید کودک شما این مسئله را درک کند، باید به مجزا بودن او احترام بگذارید. در حدی متناسب با سن و در نظر گرفتن جوانب به ایشان آزادی بدهید و مجبورشان نکنید همیشه در کنار شما باشند.

والدینی که زندگی مجزایی از فرزندانشان ندارند، به ایشان می‌آموزند که دنیا حول محور آنان می‌چرخد. از اینکه زمان‌هایی را به تنهایی خودتان اختصاص دهید، نترسید. مهم است که از همان آغاز کودک بیاموزد گاهی مادرش دوست دارد کتاب بخواند و نمی‌خواهد بازی کند. نیازهای فرزندتان را برآورده سازید. سپس درحالی‌که به نیازهای خود می‌رسید، او را ملزم کنید برخی نیازهایش را خودش برآورده سازد. با ناکامی او همدلی کنید، اما مجزا بودن خود را حفظ کنید.

2. تنها من نیستم که اهمیت دارم

هر کودکی از هنگام تولد می‌خواهد امور بر وفق مرادش باشد و به نیازهای دیگران کمتر توجه دارد. او نه تنها می‌خواهد همه چیز به میلش باشد، بلکه دوست دارد همه نیز آن‌گونه باشند که او می‌خواهد. نه تنها می‌خواهد همه قوانین در جهت منافع وی باشند، بلکه دوست دارد زندگی، دارایی‌ها، احساسات و آزادی دیگران را نیز به آنان دیکته کند. خلاصه او با این تفکر به دنیا می‌آید که دیگران به خاطر او زندگی می‌کنند و او مرکز عالم است.

شما وظیفه دارید که این بی‌توجهی او را به حقوق و خواسته‌های دیگران رفته‌رفته اصلاح کنید. اگر آنان اکنون نتوانند به خواسته‌های والدین احترام بگذارند، در آینده به حق و مرز دیگران نیز بی‌احترامی می‌کنند. افزون بر آن، زندگی با چنین فردی برای همه خسته‌کننده و دشوار خواهد بود.

قانون احترام

به منزله بخشی از مسئولیت‌پذیری، کودک باید بتواند به سلامت و خواسته‌های دیگران احترام بگذارد و برایشان نگران باشد. این قانون به کودکان می‌آموزد که دنیا تنها از آن ایشان نیست و باید آن را با دیگران شریک شوند. آنان با این قانون می‌آموزند که با دیگران چنان رفتار کنند که دوست دارند با ایشان آن‌گونه رفتار شود. چنان‌که امیر مؤمنان علیؑ در وصیت ارزشمندش به امام حسن مجتبیؑ می‌فرماید: «ای پسر من! نفست را میان خود و دیگران میزان قرار ده. پس آنچه را برای خود دوست داری، برای دیگران نیز دوست بدار، و آنچه را که برای خود نمی‌پسندی، برای دیگران نیز مپسند» [1].

آنان می‌آموزند که هرچند اوضاع همیشه بر وفق مرادشان نیست، اگر نتوانند محدودیتی را تغییر دهند، می‌توانند آن را تحمل کنند؛ می‌توانند بدون اینکه بجنگند، از دیگران «نه» بشنوند؛ و می‌توانند تحمل کنند که دیگران زندگی و خواسته‌هایی جز خواسته‌های ایشان داشته باشند. آنان می‌آموزند که پیش‌داوری اشتباه است و همه افراد در انسانیت برابرند؛ پس رنگ، جنس و قومیت‌های متفاوت، ماهیت انسانی ایشان را تغییر نمی‌دهد.

بنابراین به احساسات و اندیشه‌های دیگران احترام بگذاریم و «نه» گفتن ایشان را بپذیریم؛ بدون اینکه آنان را تنبیه کنیم.

برای اینکه کودک شما به دیگران و نیازهای آنان احترام بگذارد، به نکته‌های زیر عمل کنید:

الف) توان همدلی را در کودک خود افزایش دهید

همدلی از این نقطه آغاز می‌شود که فرد می‌کوشد مسائل را از جایگاه دیگران بنگرد و بیاموزد که احساسات آنان نیز به احساسات خویش شبیه است. از همان کودکی این توانایی را در او ایجاد کنید که به مسائل از دیدگاه دیگری نیز نگاه کند. خودتان نیز در مسائل و مشکلات با او همدلانه برخورد کنید.

ب) به خواسته‌ها و احساسات کودکان احترام بگذارید

افرادی که به آنان احترام گذاشته شده است، احتمال برخورد احترام‌آمیز از سوی آنان بیشتر خواهد بود. بنابراین به نیازهای کودک خود اهمیت دهید و او را درک کنید.

ج) به نقش الگویی خودتان توجه کنید

زندگی والدینی خود را بررسی کنید:

- چقدر به حقوق همسر و فرزندان احترام می‌گذارید؟

- وقتی به فرزند یا همسران آسیبی می‌رسانید، مسئولیت رفتارشان را می‌پذیرید و معذرت‌خواهی می‌کنید؟ آیا از او می‌خواهید که شما را ببخشد؟ آیا رفتارشان را جبران می‌کنید؟

- آیا هنگامی که فرزند یا همسران به چیزی که شما می‌خواهید، پاسخ «نه» می‌گویند، با عصبانیت، دست انداختن و... برخورد می‌کنید، یا به آنان در زندگی خودشان حق انتخاب می‌دهید؟

- آیا محدودیت‌های مقتضی را می‌پذیرید یا به فرزندتان می‌آموزید که قوانین برای همه خوب‌اند جز شما؟

اگر این کار را نکنم، چه خواهد شد؟ (قانون کاشت- برداشت)

قانون کاشت- برداشت همان روشی است که دنیای واقعی بر پایه آن عمل می‌کند و فرد در بزرگسالی به آن نیاز اساسی خواهد داشت:

- اگر در خرج کردنم دقت نکنم، با مشکلات مالی روبه‌رو خواهم شد؛

- اگر با کسی که به او علاقه‌مندم بدرفتاری کنم، او خواهد رنجید و میان ما فاصله می‌افتد؛

- اگر قوانین الهی را مراعات نکنم، روزی باید جزای آن را ببینم؛

- اگر حق مردم را پای مال کنم، باید روزی پاسخ‌گو باشم؛

و... .

با اجرای قانون کاشت- برداشت، یکی از اساسی‌ترین درس‌های زندگی، یعنی خویشتن‌داری را به کودکان خویش می‌آموزید. آنان می‌آموزند که خود من کنترل کیفیت زندگی‌ام را در دست دارم. همچنین تشخیص می‌دهند که باید مسئولیت زندگی‌شان را بر دوش بگیرند، وگرنه کسی عهده‌دار مسائل ایشان نخواهد بود.^[2]

فرمول ساده این قانون آن است که به کودکان آزادی و امکان انتخاب بدهید. سپس بنا بر انتخابشان عواقبی را اجرا کنید. هنگامی که مسئولیت خود را به‌خوبی می‌پذیرند، آنان را تحسین کنید و آزادی‌شان را افزایش دهید. البته مطمئن شوید که آنان می‌دانند چرا بیشتر امتیاز می‌گیرند. اما هنگامی که بد انتخاب می‌کنند، در آنچه از دست می‌دهنده با ایشان همدلی کنید و از گفتن واژه‌هایی مثل «من به تو گفته بودم که...» بپرهیزید.

همدلی می‌تواند چنین باشد:

- اینکه امروز نمی‌توانی بازی کنی، ناراحت‌کننده است؛

- به نظر می‌رسد تصمیم گرفته‌ای با ما به پارک نیایی! دلمان برایت تنگ می‌شود؛

به‌جای اینکه بگویید:

- این‌قدر گریه نکن. اگر کارت را درست انجام داده بودی، در این وضعیت نبود؛

- آشی است که خودت پخته‌ای.

این جمله‌ها موجب ایجاد انزجار در کودک می‌شود. بدین ترتیب، به‌جای اصلاح رفتار در دسرافرینش، بر تنفر از والدینی که این احساس بد را در او ایجاد کرده‌اند، متمرکز می‌شود.

[1]. محمدباقر مجلسی، *مکملات*، ج 72، ص 30.

[2]. برای آگاهی بیشتر ر.ک: هنری کلود و جان تاون سند، *مکملات* ترجمه سعید صیادلو.

<https://mava.iki.ac.ir/node/644>: نشانی منبع

پیوندها

<https://mava.iki.ac.ir/files/images/articles/Article-Kasht-Bardasht2.jpg> [2] [1]

<https://mava.iki.ac.ir/subject/%D8%AA%D8%B1%D8%A8%DB%8C%D8%AA-%D9%81%D8%B1%D8%B2%D9%86%D8%AF> [3]

<https://mava.iki.ac.ir/tag/%DA%A9%D9%88%D8%AF%DA%A9%D8%8C-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%AF%DB%8C%D9%86%D8%8C-%D8%AA%D8%B1%D8%A8%DB%8C%D8%AA%D8%8C-%D9%81%D8%B1%D8%B2%D9%86%D8%AF>